

KOREYA DAVLATI

---

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 4-kurs talabasi
Abdullayev Jaloliddin*

ANNOTATSIYA. Koreya jahonning eng qadimgi tamaddunlaridan biridir; uning hududida Quyi Paleolit davridayoq odamlar yashaganligi ma'lum. Uch Koreys Qirolligining 668-yildagi birlashuvidan to 1910-yilgacha koreys xalqi yaxlit mamlakatda yashadi. Koreya bo'linishidan so'ng 1948-yili Janubiy Koreya davlati yaratildi. Koreys Urushidan keyin Koreya Respublikasi iqtisodiyoti kuchli o'sishni boshidan kechirib, mamlakat Katta Yigirmatalik safiga kirdi. Bugungi kunda Janubiy Koreya To'rt Osiyo Barslaridan biri, deb hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Gender tengligi, ishchilar harakati, demokratlashtirish, deklaratsiyasi, inqilob, iqtisodiy inqiroz, inflatsiya.

Kirish.

Koreya Sharqiy Osiyoda, Koreys yarimorolida joylashgan mamlakatdir. Shimoldan Koreya Xalq Demokratik Respublikasi bilan chegaradosh. Poytaxti – Seul shahri aglomeratsiyasi aholisi bo'yicha jahonda ikkinchi o'rinda turadi. Janubiy Koreya iqtisodiyoti yuqori texnologiyalar va qulay infratizimga asoslangan, Samsung, LG, Hyundai-Kia kabi koreys shirkatlari elektronika, avtomobil, kema, mashina va robotlar ishlab chiqarishadi. Janubiy Koreya shuningdek ta'limi ilg'or mamlakatlardan biri bo'lib, aholisi ilmiy savod darajasi bo'yicha jahonda birinchi, matematik savod bo'yicha esa ikkinchi o'rinda turadi.

Koreyaning bo'linishi. Rus-yapon urushi tugagandan so'ng, garchi koreys-yapon tinchlik sulhi tuzilgan bo'lsa-da, amalda Koreya Yaponiya protektorati ostiga o'tadi va deyarli mustaqilligini yo'qotadi. 1910-yilga kelib Yaponiya Koreyani to'liq bosib oladi, natijada Koreya to'liq Yaponiyaga o'tadi. 1945-yilda Yaponiyaning II jahon urushida mag'lubiyatga uchrashi, Koreyadagi yaponlar boshqaruvining barham topishiga olib keladi. Ammo Koreyaning shimoliy qismini SSRI, janubiy qismini esa AQSh eggalab oladi.

1945-yilda SSRI va AQSh Koreyani birgalikda boshqarish to'g'risida shartnomaga qo'l qo'yishadi. Ikki katta davlat Koreyani 38-parallel chizig'idan bo'lishib olishadi. 1950—1953-yillarda bo'lib o'tgan Koreya urushi Shimol va Janub o'rtasida harbiysizlashtirilgan hudud o'tkazilishiga sabab bo'ladi. Shunday qilib bir butun

Koreya davlati shimolda Kommunistik boshqaruvli Koreya Xalq Demokratik Respublikasi va janubda kapitalistik boshqaruvga ega bo'lgan Koreya Respublikasiga bo'linib ketadi.

Birinchi Respublika. Koreya Respublikasiga 1948-yil 15-avgustda asos solingan. Li Sin Man esa KRning birinchi prezidenti etib tayinlanadi, ayni shu yilning 9-sentabrida Kim Ir Sen boshchiligidagi Koreya Xalq Demokratik Respublikasi (KXDR) tashkil topadi. 1948-yil KRning birinchi konstitutsiyasi ham qabul qilinadi.

Birinchi Respublika boshqaruv davri BMT, Xitoy va SSRIning qurolli kuchlarining faol ishtiroki bilan bo'lgan Shimoliy va Janubiy Koreya urushi bilan ta'riflanadi. Bu urush natijasida ikkala koreys davlati ham katta moddiy va iqtisodiy talafot ko'radi. Birinchi respublika 1960-yili aprel inqilobidan so'ng tugatiladi.

Ikkinchi Respublika. Talabalar inqilobidan so'ng vaqtinchalik davlat boshqaruviga Ho Chon ismli shaxs keladi. 1960-yil 29-iyulda saylov bo'lib o'tadi va unda Demokratik partiya g'alaba qozonadi. Bu esa Ikkinchi Respublikaning boshlanishiga sabab bo'ladi va prezident etib Yun Bo Son saylanadi. Ikkinchi Respublika Davlat boshliqlarining muvaffaqiyatsiz olib borgan siyosati harbiylarga yoqmaydi, bu esa harbiylarning ko'tarilishiga sabab bo'ladi. 1961-yili harbiy to'ntarish bo'ladi va davlat tepasiga general-mayor Pak Chon Hi keladi.

Harbiylar hukumati davlatni demokratik boshqaruvga o'tkazishlikka hayrihox bo'ladi, bu esa 1963-yilda saylovga olib keladi. Saylov natijalariga ko'ra general Pak Koreya Respublikasi prezidenti etib saylanadi.

Uchinchi Respublika. Uchinchi Respublika davrida Yaponiya bilan tinchlik shartnomasi tuziladi. Koreya Respublikasi o'z hududida AQSh harbiy bazalarining joylashiga qonuniy tarzda ruxsat bergandan so'ng, AQSh bilan bo'lgan aloqalari yanada kuchayadi. Undan tahsqari, Koreya Respublikasi AQSh harbiylarining Vyetnamda olib borgan urushida 320 000 askar bilan quvvatlab turadi, ya'ni Koreya Respublikasi o'z harbiylarini Vetnamga AQSh harbiylariga yordam berish uchun yuboradi. Bu esa o'z natijasini bermay qolmaydi, AQSh Koreya Respublikasini har tomonlama qo'llab-quvvatlay bo'shlaydi.

Iqtisodiyot tezlik bilan ko'tarila boshladi, ayrim iqtisodiy islohotlarning o'tkazilishi yalpi milliy mahsulotining o'sishiga olib keladi.

To'rtinchi Respublika. To'rtinchi respublika 1972-yili Yusin konstitutsiyasining qabul qilinishi bilan boshlanadi. Bu konstitutsiya prezidentlik boshqaruvini yanada mustahkamlaydi va keng vakolatlar beradi. Bu davr juda tez

o'sib borayotgan Koreya Respublikasi iqtisodiyotining regressiyaga uchrashi bilan karakterlanadi.

Beshinchi Respublika. 1979-yilda general Pak o'ldirilishi bilan Koreya Respublikasida uzoq yillarga cho'zilgan siyosiy inqiroz boshlanadi. 8 yil davomida xalq demokratiya uchun kurash olib boradi. Uzoq davom etgan kurashlardan so'ng 1987-yilda Koreya Respublikasida demokratik saylovlar o'tkaziladi.

1988-yilda Seulda Olimpiada o'yinlari o'tkaziladi. Shu yillarda Xitoy va Sovet Ittifoqi bilan aloqalar tiklanadi. 1992-yilda demokratik yo'l bilan Kim Yon Sam saylanadi. Ammo uning boshqaruvi davrida davlat amaldorlari orasida poraxo'rlik judayam kuchayib ketadi, bu esa davlatning yana siyosiy inqiroz yoqasiga olib kelinishiga sabab bo'ladi.

1997-yil Koreya Respublikasi uchun juda ham muvaffaqiyatsiz yil bo'ladi. Koreya Respublikasi iqtisodiyoti rivojlanishi pastlashib boradi, von (Koreya Respublikasi pul birligi) qadri tushib ketadi. Turizm oqimi ham ozayib boradi. 1998-yil fevral oyida prezidentlik saylovi oldidan iqtisodiy va demokratik islohotlar o'tkazishi, Shimoliy Koreya bilan aloqalarni tiklash to'g'risida va'dalar bergan Kim De Chjun yangi prezident etib saylanadi. 1998-yilning o'rtalariga kelib Koreya Respublikasi oxirgi 20 yil ichida uchramagan iqtisodiy inqiroz boshlanadi, ishsizlik va inflatsiya (pul qadrsizlanishi) kuchayib ketadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jong Lim Nam. Gender Politics in the Korean Transition to Democracy. Korean Studies, Volume 24. University of Hawai'i Press, 2000.
2. Doowon Suh. Institutionalizing social movements: The Dual Strategy of the Korean Women's Movement. The Sociological Quarterly, Vol. 52, No. 3 (summer 2011), pp. 442- 471.
3. Nancy Abelman. Narrating Selfhood and Personality in South Korea: Women and Social Mobility. Published by: Wiley on behalf of the American Anthropological Association. American Ethnologist, Vol. 24, No. 4 (Nov., 1997), pp. 786-812.
4. Jeong-Lim Nam. Reforming Economic Allocation in the Family: The Women's Movement and the Role of the State in South Korea. Women's Studies International Forum, 18, No. 2 (1995): pp. 113-123.
5. Woojin Chung, Monica Das Gupta. The Decline of Son Preference in South Korea: The Roles of Development and Public Policy. Population and Development Review Vol. 33, No. 4 (Dec., 2007), pp. 757-783.